

بسم الله الرحمن الرحيم

تدبر در قرآن

سوره مبارکه ملک

استاد ضرابی دی - بهمن - اسفند ۱۴۰۰

جلسه هفتم ۱۴۰۰/۱۲/۴

آیات شریفه : «هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ (۱۵) أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ (۱۶) أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ (۱۷)»
اوست کسی که زمین را برای شما رام گردانید پس در فراخنای آن رهسپار شوید و از روزی [خدا] بخورید و رستاخیز به سوی اوست (۱۵) آیا از آن کس که در آسمان است ایمن شده اید که شما را در زمین فرو برد پس بناگاه [زمین] به تپیدن افتد (۱۶) یا از آن کس که در آسمان است ایمن شده اید که بر [سر] شما تندبادی از سنگریزه فرو فرستد پس به زودی خواهید دانست که بیم دادن من چگونه است (۱۷)»

عنوان: به از پرهیزگاری زیوری نیست!

«هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ»
«ضمیر «هُوَ» به خدای لطیف خبیر در آیه قبل بر می‌گردد و در این آیه شریفه مهربانی و لطف خود را به یاد می‌آورد و می‌فرماید: او همان کسی است که زمین را برای شما رام کرد، سپس بندگان را دعوت می‌کند به سیر کردن بر روی زمین و خوردن از روزی‌هایی که برای آنها آماده ساخته است؛
تعبیر «وَإِلَيْهِ النُّشُورُ» که از سویی خاطر نشان می‌سازد که بازگشت همه شما به‌سوی چنین خدایی مهربان و دانای به امور شماست موجب آسایش و آرامش قلوب مؤمنین است و از سوی دیگر برای آنکه غرقه بودن در نعمت‌ها و برخورداری از مهربانی‌های او باعث جرئت بر فساد و تباهی و گناه و انحراف از صراط مستقیم انسانیت و همچنین فراموشی روز حساب و کتاب نشود،

می‌فرماید: « أَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُور... » خداوند در آیات فراوانی گناهان بشر را موجب پیدایش عذاب می‌شمارد در آیه ۶۵ سوره انعام آمده است که «قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ أَنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ- بگو: او تواناست که بر شما عذابی از بالای سرتان (چون سنگ و صاعقه و سحیل فرو ریزد) یا از زیر پاهایتان (مانند زلزله و خسف) برانگیزد (یا طبقه ستمگر بالا را بر پایین تران مسلط ، یا طبقه پایین را علیه طبقه بالا منفجر سازد) یا شما را گروه گروه به جان هم اندازد و عذاب برخی از شما را به برخی بچشاند. بنگر چگونه ما آیات و نشانه های گوناگون (توحید و عظمت خود) را می آوریم ، شاید بفهمند». کما این که ایمان و تقوا را موجب نزول برکات آسمان و زمین معرفی می‌نماید: «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ* أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَائِمُونَ* أَوْ آمِنَ أَهْلُ الْقُرَى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يُلْعَبُونَ- و اگر اهل شهرها و آبادی‌ها، ایمان می‌آوردند و تقوا پیشه می‌کردند، برکات آسمان و زمین را بر آن‌ها می‌گشودیم؛ ولی (آن‌ها حق را) تکذیب کردند؛ ما هم آنان را به کیفر اعمال‌شان مجازات کردیم. آیا اهل این آبادی‌ها، از این ایمنند که عذاب ما شبانه به سراغ آن‌ها بیاید، در حالی که در خواب باشند؟! آیا اهل این آبادی‌ها، از این ایمنند که عذاب ما هنگام روز به سراغ‌شان بیاید در حالی که سرگرم بازی هستند؟!» (اعراف: ۹۸-۹۶)

از کرده خود کجا روم داد کنم
پس از گنه خویش چسان یاد کنم

تا چند ز دست خویش فریاد کنم
طاعت مرا گناه باید شمری

امام صادق (علیه السلام) فرمود: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا غَضِبَ عَلَى أُمَّةٍ، ثُمَّ لَمْ يُنْزِلْ بِهَا الْعَذَابَ، أَعْلَى أَسْعَارَهَا وَ قَصَرَ أَعْمَارَهَا وَ لَمْ تَرْبَحْ تِجَارُهَا وَ لَمْ تُغْزَرْ أَنْهَارُهَا وَ لَمْ تُزَكَّ ثِمَارُهَا وَ سَلَطَ عَلَيْهَا شِرَارُهَا وَ حَبَسَ عَلَيْهَا أَمْطَارُهَا- هنگامی که خداوند بر قومی غضب کند و عذاب [نابود کننده] بر آنها نازل نسازد قیمت های آنها را گران و عمرهایشان را کوتاه می‌کند، تجارت‌شان سود نمی‌برند و نهرهایشان کم آب و میوه‌هایشان نمو نمی‌کند و خوب نمی‌شود، اشرارشان بر آنها مسلط می‌

شوند و باران حبس می گردد.» (الأُمالی، طوسی، ص ۲۰۱) در حدیث دیگری از امام علی بن موسی الرضا (علیه السلام) می خوانیم: «كُلَّمَا أَحَدَثَ الْعِبَادُ مِنَ الذُّنُوبِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَعْمَلُونَ أَحَدَثَ لَهُمْ مِنَ الْبَلَاءِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَعْرِفُونَ» هر زمان بندگان گناهان تازه ای را ابداع کنند، خداوند بلاهای تازه و ناشناخته ای بر آنها مسلط می سازد.» (الكافی، ج ۲، ص ۲۷۵) از امام صادق (علیه السلام) روایت شده است که: «مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ وَ مَنْ يَعِيشُ بِالْأَحْسَانِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَعِيشُ بِالْأَعْمَارِ» کسانی که بر اثر گناهانشان می میرند بیش از آنها هستند که با مرگ طبیعی از دنیا می روند! و کسانی که به خاطر نیکی کردن عمر طولانی می کنند بیش از آنها هستند که عمر طبیعی طولانی دارند!» (الأُمالی، طوسی، ص ۷۰۱) و نیز امام صادق (علیه السلام) فرمود: «إِنَّ الرَّجُلَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيُحَرِّمُ صَلَاةَ اللَّيْلِ وَ إِنَّ عَمَلَ الشَّرِّ أَسْرَعُ فِي صَاحِبِهِ مِنَ السَّكِينِ فِي اللَّحْمِ» گاه انسان گناهی می کند و از نماز شب محروم می گردد، تأثیر شوم عمل شر در صاحبش از [تأثیر] کارد در گوشت سریعتر است!» (المحاسن، برقی، ج ۱، ص ۱۱۵)

به از پرهیزگاری زیوری نیست چو اشك دردمندان، گوهری نیست

امام باقر (علیه السلام) به نقل از رسول خدا (صلی الله علیه وآله) آورده است: «إِذَا ظَهَرَ الزَّانَا مِنْ بَعْدَى كَثَرِ مَوْتِ الْفُجَاءَةِ وَ إِذَا طُفِفَ الْمِكْيَالُ وَ الْمِيزَانُ أَخَذَهُمُ اللَّهُ بِالسِّنِينَ وَ النَّقْصِ وَ إِذَا مَنَعُوا الزَّكَاةَ مَنَعَتِ الْأَرْضُ بَرَكَتَهَا مِنَ الزَّرْعِ وَ الثَّمَرِ وَ الْمَعَادِنِ كُلِّهَا وَ إِذَا جَارُوا فِي الْأَحْكَامِ تَعَاوَنُوا عَلَى الظُّلْمِ وَ الْعُدْوَانِ وَ إِذَا أَنْقَضُوا الْعَهْدَ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ وَ إِذَا قَطَعُوا الْأَرْحَامَ جُعِلَتِ الْأَمْوَالُ فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ وَ إِذَا لَمْ يَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ يَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لَمْ يَتَّبِعُوا الْأَخْيَارَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ شِرَارَهُمْ، فَيَدْعُوا خِيَارَهُمْ فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ» هنگامی که بعد از من، زنا در میان مردم آشکار گردد مرگ های ناگهانی فزونی می گیرد و هنگامی که کم فروشی کنند خداوند خشك سالی و کمبود را بر آنها می فرستد و هنگامی که منع زکات کنند زمین برکات خود را از زراعت و میوه و معادن همگی را از آنها باز می دارد و هنگامی که جور در احکام و داوری ها کنند، تعاون بر ظلم و عدوان خواهند کرد و هنگامی که پیمان شکنی کنند خداوند دشمنانشان را بر آنها مسلط می کند و هنگامی که قطع رحم کنند اموال به دست اشرار می افتد و

هنگامی که امر به معروف و نهی از منکر را ترك گویند و از نیکان اهل بیت من پیروی نکنند خداوند بدان آنها را بر آنها مسلط می کند و نیکانشان دعا می کنند و مستجاب نمی شود.» (الکافی، ج ۲، ص ۳۷۴)

چو تو خود کنی اختر خویش را بد مدار از فلک چشم نیک اختری را
مردی نزد امیرمؤمنان علی (علیه السلام) آمد و گفت: یا امیرالمؤمنین! گناه بسیاری کرده ام و صحیفه اعمال خود را با آن سیاه کرده ام، دعا کن خدا مرا بیمارزد حضرت فرمود: برو استغفار کن! دیگری آمد و گفت: یا امیرالمؤمنین! مزارع من به جهت کمی آب خشک شده دعا کن خدا باران بفرستد فرمود: برو استغفار کن. دیگری آمد عرض کرد: مردی فقیرم و از فقر بی طاقت شده ام، دعا فرما تا خدا از لطف عمیم خود مرا انعامی بخشد فرمود: برو استغفار کن. مرد چهارمی آمد و گفت: یا امیرالمؤمنین! مال بسیار دارم ولی فرزند ندارم دعا کن تا خداوند متعال مرا فرزندی دهد، فرمود: برو استغفار کن. یکی دیگر برخاست و گفت: یا سید الوصیین! باغ و بوستان من میوه کم می دهد، دعا کن خداوند آن را برکت دهد، فرمود: استغفار کن. شخص دیگری گفت: یا علی! در منطقه ما چشمه ها خشک شده و آب قنات ها فرو رفته و قحطی ظاهر گشته، از حضرت التماس دعائی دارم، فرمود: استغفار کن! ابن عباس می گوید من در خدمت آن حضرت بودم. عرض کردم یا امیرالمؤمنین! از تو تقاضاهای مختلف کردند و تو همه را يك پاسخ دادی - و برای همه این بیماران يك دارو نوشتی، آن هم استغفار! -

فرمود: ای پسر عم! آیا این آیات را نشنیده ای [که از زبان نوح] می فرماید: «فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّاراً* يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَاراً* وَ يُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَ بَنِينَ وَ يُجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَ يُجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارٌ- و گفتم: از پروردگار خویش آمرزش بطلبید که او بسیار آمرزنده است * تا بارانهای پر برکت آسمان را پی در پی بر شما فرو فرستد* و شما را با اموال و فرزندان فراوان امداد کند و باغهای سرسبز و نهرهای جاری در اختیارتان قرار دهد» (منهج الصادقین فی الزام المخالفین، ج ۱۰، ص ۱۹)

تاکنون کردی چنین اکنون مکن تیره کردی آب از این افزون مکن
چون خطایی از تو سر زد در پشیمانی گریز از خطا نادم نگردیدن خطایی دیگر است

باید به این نکته توجه داشت که مؤمنان هم مانند کافران ممکن است بر اثر ارتکاب برخی گناهان، مستوجب عذاب و قهر الهی گردند. در روایتی از پیامبر

اکرم صلی الله علیه و آله آمده است: هر گاه امت من امر به معروف و نهی از منکر را ترك کنند منتظر رسیدن بلا و عذاب الهی باشند (مجلسی، حلیۃ المتقین، ص ۵۳۴)

از جمله گناهایی که خداوند در عقوبت دنیوی آنها شتاب می کند و تا آخرت به تأخیر نمی اندازد حقوق والدین، ظلم به بندگان و بدی کردن در مقابل احسان دیگران است (مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۳۸۱)

در قرآن کریم، خداوند می فرماید: تا وقتی تو (ای پیامبر) در میان آنها هستی، خداوند آنها را عذاب نخواهد کرد و (نیز) تا وقتی استغفار می کنند خداوند عذابشان نمی کند (انفال/۳۳). از این آیه شریفه، استفاده می شود که عذاب، زمانی بر مسلمانان نازل می شود که استغفار را ترك کنند و به گناهان روی آورند، مخصوصاً گناهایی که سبب نزول عذاب در دنیا و آخرت می شود که مهم ترین آنها عبارت است از: شکستن پیمان ذمی (اهل کتاب)؛ ترك احسان، هرزگی، نپرداختن زکات، زنا، حکم به ناحق دادن، قطع رحم (اصول کافی، ج ۵، ص ۵۴۷)؛ غنا (خوانندگی) (حلیۃ المتقین، ص ۵۵۶) از حضرت امیر علیه السلام در دعای کمیل آمده است: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُنْزِلُ الْبَلَاءَ» یعنی خدایا گناهایی را که بلا نازل می کنند ببخش. یا می فرماید «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُغَيِّرُ النَّعْمَ» یعنی خدایا گناهایی که سبب تغییر نعمت به نعمت می شود، ببخش. از دیگر سو خداوند در قرآن می فرماید «ما امت های پیشین را مبتلا با گرفتاری های مختلف کردیم مگر اینکه تضرع کنند - وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ (انعام/۴۲) » این نوع بلاها برای متنبه شدن عامه مردم است تا به تضرع کشیده شوند و به سمت خداوند توبه کنند. امروز همزمان با گسترش گناهان، می بینیم که بیماری ها و گرفتاری هایی که دامنگیر بشر شده، در گذشته سابقه نداشته است، مانند بیماری (کرونا و غیره) که تازه به وجود آمده و از بیماری های نسل جدید می باشد و هر روز بیشتر از گذشته بشر را تهدید می کند و از این قبیل است جنگ های خونینی که بشر با سلاح های جدید خود باعث آن شده است امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمودند: خدا در هر روز و شب، ملائکه ای دارد که ندا می دهد: مهلاً مهلاً! ای بندگان خدا، دست از معاصی بردارید که اگر این حیوانات چرنده و کودکان شیرخوار و پیران نمازگزار سال

خورده نبودند آنچنان بر شما عذاب سرازیر می نمود که له شوید (صدق، الخصال ، ج ۱، ص ۱۰۳)

که در این بحر کرم غرق گناه آمده ایم
که به دیوان عمل نامه سیاه آمده ایم
از پی قافله با آتش آه آمده ایم

لنگر حکم تو ای کشتی توفیق کجاست
آبرو می رود ای ابر خطاپوش ببار
حافظ این خرقة پشمینه ببنداز که ما
وصلی الله علی محمد وآله